

УДК 339.5:658.5

Куліш Д.В., докторант
Запорізький національний університет

ЗНАЧЕННЯ СИСТЕМИ СТРАТЕГІЧНОГО ПЛАНУВАННЯ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ (ЗЕД) ПІДПРИЄМСТВ

Стратегічне планування ЗЕД дозволяє підприємствам адаптуватися до динамічних змін у глобальному середовищі, швидко реагуючи на виклики й можливості. Це сприяє підвищенню конкурентоспроможності та зменшенню негативного впливу на внутрішній ринок, що робить підприємство більш стійким до кризової ситуації. Планування зовнішньоекономічної діяльності дозволяє підприємствам виявляти нові тренди, технології та інноваційні можливості, які сприяють розвитку. Це все дозволяє підприємствам бути в курсі нововведень, розширювати асортимент продукції чи послуг та підвищувати її якість, що, у свою чергу, зміцнює позиції на зовнішніх ринках.

Стратегічне планування та наслідки його ефективності є ключовими областями дискусій в багатьох дослідженнях. Вчені досліджують стратегічне планування як основу кращої ефективності стверджуючи, що воно дозволяє підприємствам досягти узгодженості з навколишнім середовищем. Miller, С.С. і Cardinal, L.V. стверджують, що стратегічне планування спрямовує увагу та поведінку на конкретні плани, таким чином витісняючи важливі інновації та креативність [1]. Отже, дебати щодо зв'язку між стратегічним плануванням ЗЕД і ефективністю підприємства є безрезультатними.

Системи стратегічного планування ЗЕД — це багатогранні системи управління, які інтегровані в діяльність підприємства [2]. Вони організують і координують діяльність менеджерів, які координують планування ЗЕД. Ефективна система стратегічного планування ЗЕД враховує особливості потреб підприємства з огляду на час та різноманітність умов. Кінг Р. К. [3] визначає системи стратегічного планування, як повний набір процесів та інструментів, за допомогою яких підприємство забезпечує процес здійснення ЗЕД. У цьому дослідженні система стратегічного планування концептуалізується з точки зору ресурсів для планування, управлінської участі та методів. Таким чином, система стратегічного планування складається з людей та механізмів, які його реалізують, і продовжує важливу роль у досягненні довгострокових цілей на конкретних засадах ЗЕД. Стратегічне планування ЗЕД підтримує прийняття обґрунтованих та зважених рішень, перестає базуватися на аналітиці, прогнозах та відкритті ринкових умов. Завдяки цьому керівники можуть вибирати ефективні стратегії для досягнення своїх цілей на зовнішніх ринках.

Системи стратегічного планування ЗЕД є однією з найменших оцінених функцій в організаціях. Емпіричні дослідження більшості дослідників зосереджені на процесах планування, але не на системах. Однак лише орієнтація на процеси не дає достатньо корисних результатів для управління ЗЕД. Щоб об'єктивно оцінити стратегічне планування ЗЕД, важливо зосередитися на досягненні різноманітних переваг і системах, які сприяють їх досягненню. Рамануджам, В. та Венкатраман, Н. [4] стверджують, що оцінка стратегічного планування ЗЕД потребує методологічного підходу, що включає оцінку вхідних і вихідних систем даних, механізмів зворотного зв'язку.

Результативність — це дія, спрямована на певний рівень результатів. О'Реган Н., Сімс М. А. і Галлеар Д. визначили результативність як здатність суб'єкта досягти цілей [5]. Це ключова перевірка стратегічного вибору, проведеного підприємствами. Ефективність пов'язана з діями, які впливають із певних рішень і дій. Тому, важливо мати кілька показників ефективності. Фінансові показники традиційно були популярними, але їх критикують за недоліки, такі як можливість маніпуляцій, недооцінка активів і викривлення через амортизаційну політику. Тому дослідники наголошують на використанні комплексних систем оцінки ефективності, що включають як фінансові, так і нефінансові показники, зокрема збалансовану проблему.

Різні теорії намагалися пояснити стратегічне планування ЗЕД в організаціях. Література описує покращення результативності як функцію стратегічного планування ЗЕД, що виконується підприємством. Стратегічне планування ЗЕД визнає необхідний формальний зв'язок підприємства із зовнішнім середовищем як джерелом інформації, можливих і обмежених ресурсів. Стратегічне планування — це результат як свідомого, так і емерджентного навчання. Це дослідження обґрунтовується на ресурсному підході та теорії динамічних можливостей. Наприклад, Теесе, DJ, Pisano, G. і Shuen, A. [6] розробили теоретичні основи динамічних можливостей підприємства. Залежність зростання підприємства від використання ресурсів дозволяє стверджувати, що для ресурсів підприємства та продукція є двома сторонами однієї медалі. Системи стратегічного планування ЗЕД впливають на діяльність підприємства швидким шляхом. Дослідження показують, що концептуалізація системи стратегічного планування враховує як контекстуальні, так і проєктні змінні [7]. Здатність підприємства створити правильну конфігурацію системи стратегічного планування завдяки стратегічному узгодженню та адаптивності.

Зрештою, добре налаштовані системи залишаються більш ефективними в майбутньому. Відповідна конфігурація сприяє досягненню високої продуктивності.

Таким чином, існує позитивний зв'язок між системами стратегічного планування та ефективністю підприємства. Наприклад, системи спільного планування підвищують ефективність за рахунок інтеграції планування в процес прийняття рішень, що ведуть до кращої результативності. З іншого боку, ефективність планування завдяки здатності системи стратегічного планування досягати досягнутих цілей, таких як виявлення нових бізнес-можливостей є пріоритетним в процесі ЗЕД. Оптимальна конфігурація системи стратегічного планування ЗЕД включає належні ресурси для планування, управлінський стиль з участю та відповідні методи. Система стратегічного планування ефективного використання фінансових, людських і матеріальних ресурсів, що дозволяє оптимізувати витрати та зосередитися на найперспективніших напрямках. Завдяки цьому підприємству можна більш ефективно використовувати власні ресурси та уникати ризики. Система стратегічного планування дозволяє підприємству встановити чіткі довгострокові цілі у зовнішньоекономічній діяльності та розробити стратегії їх досягнення. Це забезпечує стабільний розвиток підприємства, сприяє розвитку міцної позиції на міжнародному ринку та створює передумови для подальшого розвитку.

Отже, за значної кількості публікацій зі стратегічних питань, менеджери часто не мають чітких рамок для стратегічного планування ЗЕД. Це дослідження підтверджує, що методи стратегічного планування ЗЕД важливі для досягнення ефективності. Ефективна система планування ЗЕД вимагає належного використання ресурсів та методів знань. Підходи до управління за участю менеджерів є класи, після чого вони підвищують успішність реалізаторів.

Система стратегічного планування ЗЕД дозволяє підприємству своєчасно реагувати на зміни в глобальному ринковому середовищі, адаптувати стратегії та визначати свої сили відносно конкурентів. Завдяки цій компанії можна більш ефективно використовувати свої переваги та розширювати. Стратегічне планування прогресивного розподілу ресурсів, що дозволяє сконцентрувати фінанси, персонал та інші види діяльності на найперспективніших напрямках ЗЕД. Це ефективність інвестицій і зменшує ризик в процесі здійснення ЗЕД. Системне стратегічне планування ЗЕД сприяє формуванню стабільних партнерських відносин з іноземними партнерами та клієнтами. Завдяки продуманим стратегіям підприємство має більше можливостей для ефективної комунікації, побудови довіри та зміцнення репутації на міжнародному рівні.

На міжнародних ринках підприємства стикаються з численними ризиками, такими як коливання валютних курсів, зміни в законодавстві чи політична нестабільність. Стратегічне планування потрібно ідентифікувати та оцінювати ці ризики, розробляючи заходи для мінімізації їх впливу на діяльність підприємства. Системний підхід до стратегічного планування ЗЕД дозволяє керівникам приймати обґрунтовані рішення, враховуючи аналіз ринкових даних, перспективи розвитку, а також внутрішні та зовнішні чинники. Це сприяє більш зваженим і оперативним рішенням, які відповідають стратегічному плануванню ЗЕД.

Таким чином, система інструментів стратегічного планування ЗЕД є місцем, що підприємствам успішно функціонують на глобальному рівні, адаптуються до викликів, оптимізують ресурси та досягають своїх довгострокових цілей.

Список використаних джерел:

1. Miller, C.C. and Cardinal, L.B. (1994) Strategic Planning and Firm Performance: A Synthesis of more than Two Decades of Research. *Academy of Management Journal*, 37, 1649-1665. <https://doi.org/10.2307/256804>
2. Ramanujam, V., Venkatraman, N. and Camilus, J. (1986) Multi-Objective Assessment of Effectiveness of Strategic Planning: A Discriminant Analysis Approach. *Academy of Management Journal*, 29, 347-372. <https://doi.org/10.2307/256192>
3. King, R.K. (1983) Evaluating Strategic Planning Systems. *Strategic Management Journal*, 4, 263-277. <https://doi.org/10.1002/smj.4250040307>
4. Ramanujam, V. and Venkatraman, N. (1987) Planning Systems Characteristics and Planning Effectiveness. *Strategic Management Journal*, 8, 453-468. <https://doi.org/10.1002/smj.4250080505>
5. O'Regan, N., Sims, M.A. and Gallear, D. (2008) Leaders, Loungers, Laggard: The Strategic Planning, Environment, Performance Relationship Re-Visited in Manufacturing Small and Medium Enterprises. *Journal of Manufacturing Technology Management*, 19, 6-21. <https://doi.org/10.1108/17410380810843426>
6. Teece, D.J., Pisano, G. and Shuen, A. (1997) Dynamic Capabilities and Strategic Management. *Strategic Management Journal*, 18, 509-533. [https://doi.org/10.1002/\(SICI\)1097-0266\(199708\)18:7<509::AID-SMJ882>3.0.CO;2-Z](https://doi.org/10.1002/(SICI)1097-0266(199708)18:7<509::AID-SMJ882>3.0.CO;2-Z)
7. Ковбатиюк, М. В., Шкляр, В. В., & Петухов, А. С. (2023). Система стратегічного управління зовнішньоекономічною діяльністю підприємств. *Economic Synergy*, (1), 151-162. <https://doi.org/10.53920/ES-2023-1-12>